

JÓZEF DOBIJA

Politechnika Warszawska

ASPEKTY PRAWA BUDOWLANEGO W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM A ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Abstract: Aspects of Construction Law in Spatial Planning and Sustainable Development. The influence of chosen regulations related to investment process on idea of sustainable development has been shown in this article. Formally, rules of sustainable development were taken during international conference in Rio de Janeiro in 1992 called Earth Summit. The most important factors that have influence on realization of this idea are activities connected with stability of population, environmental protection and appropriate strategy of cities development that doesn't lead to urban sprawl. This issue is governed by three regulations: *Construction Law, Planning and Spatial Development Law* and *Environmental Protection Law*. All mentioned regulations are not sufficiently effective to introduce commonly in Poland rules of sustainable development. The most restraining effect have activities that are results of *Spatial Development Law* and *Environmental Protection Law*.

*Wiek XXI będzie stuleciem ekologicznym
albo nie będzie go wcale.
Skolimowski (1993)*

Wstęp

Najważniejszym celem rozwoju Europy, a tym samym Polski, jest wprowadzenie do wszystkich działań współczesnego człowieka idei zrównoważonego rozwoju. Praktycznie idea ta realizuje się w działaniach przestrzennych, zarówno gospodarczych, społecznych, jak i środowiskowych. Działania te regulują trzy podstawowe ustawy: *o planowaniu przestrzennym, prawie budowlanym* i *o ochronie środowiska*; najpełniej przenikają się one w procesie inwestycyjnym i wpływają na jakość polskiej przestrzeni, realizując ideę zrównoważonego rozwoju.

Celem opracowania jest przypomnienie podstawowych problemów prawnych występujących w obecnie obowiązującym procesie inwestycyjnym, blokujących zarówno możliwości, jak i tempo inwestycyjne, a w szczególności realizację prawidłowego planowania przestrzennego zgodnego ze zrównoważonym rozwojem. Prezentowane opracowanie jest głosem, za jak

najszybszymi zmianami prawnymi wpływającymi na uproszczenie procesu inwestycyjnego, a w szczególności prawa związanego z planowaniem przestrzennym. Niewprowadzenie szybkich zmian przyczyni się do pogłębienia problemów jakości środowiska i istotnie zahamuje możliwości realizacji idei zrównoważonego rozwoju kraju.

Istotę planowania przestrzennego w procesie inwestycyjno-budowlanym według obowiązującej *Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (2003) określają: „zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej, zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy – przyjmując ład przestrzenny i zrównoważony rozwój za podstawę tych działań (*UPiZP* 2003, art. 1, ust. 1, pkt. 1 i 2). W art.2, pkt. 2 zawarta jest definicja zrównoważonego rozwoju, odwołująca się do analogicznej definicji podanej w całości w *Ustawie Prawo ochrony środowiska*.

Drugą ustawą regulującą tę działalność to *Ustawa Prawo Budowlane* (1994), które: „normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania administracji publicznej w tych dziedzinach” (*UPB* 1994, art. 1).

W trzeciej *Ustawie Prawo ochrony środowiska* (2001) przez pojęcie *zrównoważonego rozwoju* rozumie się „taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń” (*UPOŚ* 2001, art. 3, pkt. 50).

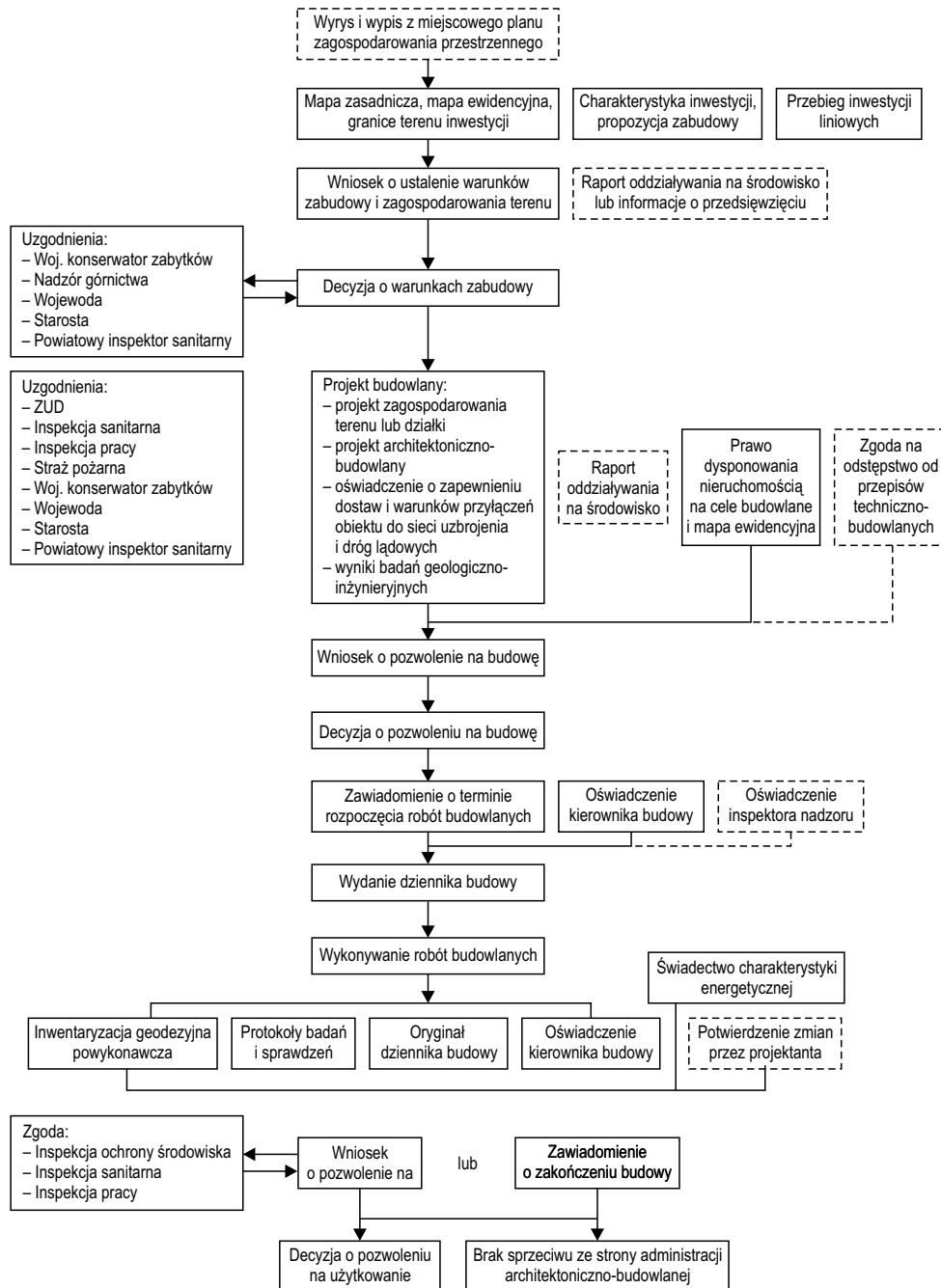
1. Etapy procesu inwestycyjnego

Według Niewiadomskiego (2009) „przez *proces inwestycyjno-budowlany* rozumie się ciąg działań zmierzających do realizacji obiektu budowlanego lub kompleksu takich obiektów i jest to proces wieloetapowy”. W prawidłowo przebiegającym procesie realizuje się w praktyce idea zrównoważonego rozwoju.

Zgodnie z *Prawem Budowlanym* (*Ustawa PB* 1994), przez *budowę* należy rozumieć: „wykonywanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowę, rozbudowę, nadbudowę obiektu budowlanego”. Z kolei *roboty budowlane* to „prace polegające na przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego”, a *remont* to „wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, a niestanowiących bieżącej konserwacji, przy czym dopuszcza się stosowanie wyrobów budowlanych innych niż użyto w stanie pierwotnym”.

Przebieg i skomplikowany charakter pełnego procesu inwestycyjnego ilustruje zamieszczony schemat (ryc. 1). W jego skład wchodzi zarówno czynności administracyjno-prawne, np. decyzje, pozwolenia, zgody, sprzeciwy, postanowienia, zawiadomienia; cywilno-prawne, takie jak różnego rodzaju umowy inwestora z wykonawcami i między wykonawcami; oraz

Schemat procesu inwestycyjnego

Ryc. 1. Pełny schemat procesu inwestycyjnego

Źródło: J. Zabielski (www2.wpia.uw.edu.pl).

faktyczne, do których należą czynności konsultacyjne, finansowe, prace geologiczne i geodezyjno-kartograficzne, prace projektowe, roboty budowlane czy dostawy wyposażenia.

2. Fazy inwestycyjne

Można wyróżnić trzy główne fazy inwestycyjne: przedinwestycyjną, realizacyjną i eksploatacyjną. Do pierwszej należą następujące etapy: identyfikacja możliwości inwestycyjnych, selekcja wariantów projektu, stworzenie koncepcji ostatecznej wersji projektu, ocena koncepcji i decyzja inwestycyjna. Etapy fazy inwestycyjnej to: opracowanie dokumentacji projektowej, decyzje – pozwolenie na budowę/zgłoszenie budowy, przeprowadzanie przetargów i zawieranie kontraktów, budowa, rozruch i udzielenie pozwolenia na użytkowanie. Podstawowymi wymogami budowlanymi jest posiadanie *dokumentacji projektowej* oraz *decyzji budowlanych*.

Etapy procesu inwestycyjnego:

- Etap 1** – Uzyskanie wypisu z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy, albo decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego. Uzyskanie decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji o lokalizacji celu publicznego wymagane jest w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla każdej inwestycji budowlanej, dla której prawo budowlane przewiduje uzyskanie pozwolenia na budowę.
- Etap 2** – Przed rozpoczęciem prac budowlanych inwestor musi pozyskać nieruchomość gruntową, uzyskując tytuł prawny z przeznaczeniem do zabudowy, na której będzie realizował planowane obiekty.
- Etap 3** – Sporządzenie projektu budowlanego. Jest on załącznikiem do wniosku o pozwolenie na budowę i musi zostać sporządzony przez osobę, która ma uprawnienia budowlane i jest członkiem właściwej izby samorządu zawodowego. Coraz częściej uzgadnia się koncepcję architektoniczną planowanej zabudowy przed złożeniem wniosku o pozwolenie na budowę.
- Etap 4** – Uzyskanie wielu decyzji, opinii i uzgodnień, które muszą być załączone do wniosku o pozwolenie na budowę. Podstawowymi dokumentami są: decyzje związane z ochroną środowiska (decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji inwestycji), zabytków i gruntów, upoważnienia na dokonanie odstępstw od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych. Dla inwestycji celu publicznego sporządzenie projektu budowlanego przeprowadza się w trybie zamówienia publicznego.
- Etap 5** – Uzyskanie decyzji pozwolenia na budowę. Decyzję tę wydaje Starosta, ma ona charakter kwalifikowany. Ustawa wymaga jej specjalnej formy i wielu dokumentów towarzyszących (*UPB 1994*, art. 34).
Wymagane są następujące dokumenty:
  - wniosek strony ubiegającej się o wydanie pozwolenia na budowę,
  - oświadczenie o posiadaniu prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane,

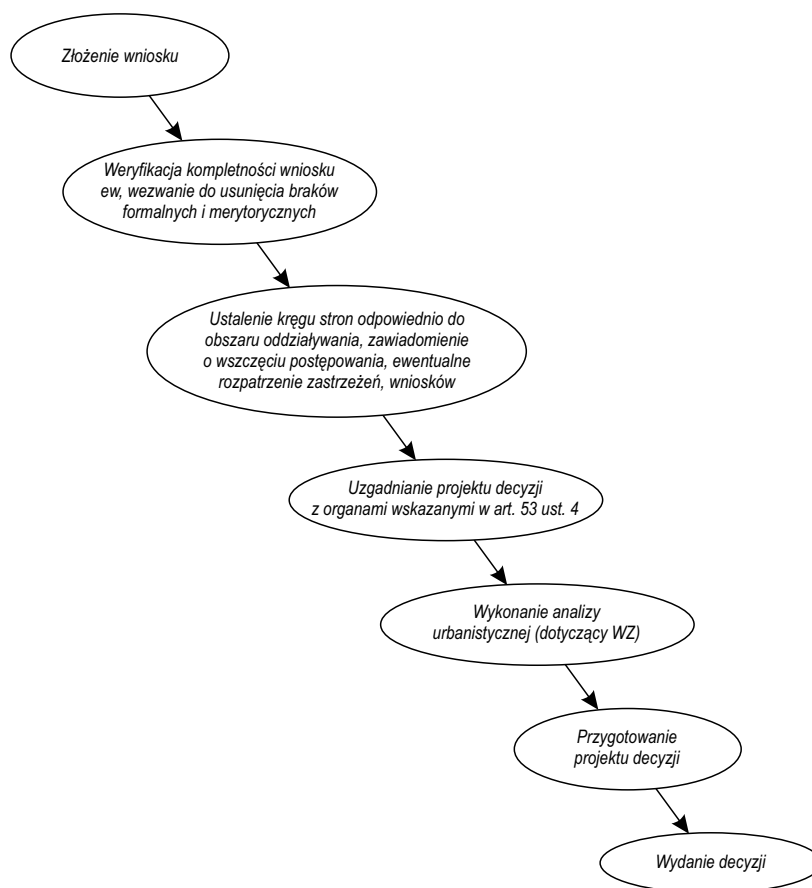
- projekt budowlany wraz z opiniami, uzgodnieniami, pozwoleniami i innymi dokumentami wymaganymi przepisami szczególnymi,
- decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jeżeli jest wymagana zgodnie z przepisami o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

„Projekt budowlany powinien zawierać (*Ustawa PB 1994*, art. 34 ust. 3):

- projekt zagospodarowania działki lub terenu, sporządzony na aktualnej mapie;
- projekt architektoniczno-budowlany, określający funkcję, formę i konstrukcję obiektu budowlanego, jego charakterystykę energetyczną i ekologiczną oraz proponowane niezbędne rozwiązanie techniczne;

a stosownie do potrzeb:

- oświadczenia właściwych jednostek organizacyjnych o zapewnieniu dostaw energii, wody, ciepła i gazu, odbioru ścieków oraz o warunkach przyłączenia

Ryc. 2. Schemat wydawania warunków zabudowy

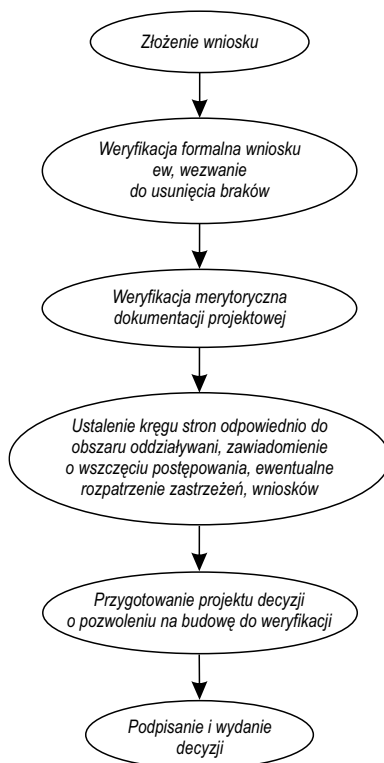
Źródło: *Miejski Przewodnik...* (2006) (ryc. 2, 3).

obiektu do sieci wodociągowych, kanalizacyjnych, ciepłych, gazowych, elektroenergetycznych, telekomunikacyjnych oraz dróg lądowych;

- oświadczenie właściwego zarządcy drogi o możliwości połączenia działki z drogą publiczną zgodnie z przepisami o drogach publicznych;
- wyniki badań geologiczno-inżynierskich oraz geotechniczne warunki posadowienia obiektów budowlanych”.

Opracowanie projektu budowlanego i innych potrzebnych materiałów jest możliwe tylko przez osoby o odpowiednich kwalifikacjach zawodowych, określonych w prawie budowlanym.

Etap 6 – Rozpoczęcie realizacji inwestycji może nastąpić na podstawie ostatecznej decyzji pozwolenia na budowę lub zgłoszenia o wykonaniu robót budowlanych, dla których nie jest wymagane pozwolenie na budowę. Inwestor jest zobowiązany zawiadomić o zamierzonym terminie rozpoczęcia robót budowlanych (zawsze po okresie uprawomocnienia). Roboty budowlane można rozpocząć tylko na podstawie ostatecznej decyzji o pozwoleniu na budowę, z zastrzeżeniem art. 29-31, gdzie na większość budowli i robót wymagane jest zgłoszenie właściwemu organowi ds. budowlanych.

Ryc. 3. Procedura uzyskania pozwolenia na budowę obiektu budowlanego

W przypadku budowy wielu obiektów budowlanych, jak i wykonywania robót wymagane jest tylko *zgłoszenie budowy*, w którym należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia budowy należy dołączyć oświadczenie o posiadaniu prawa do dysponowania nieruchomością na cele budowlane oraz w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami.

Decyzja jest ważna przez określony w niej czas, jednak jeżeli budowa nie została rozpoczęta przed upływem trzech lat od daty, gdy decyzja stała się ostateczną, lub budowa została przerwana na czas dłuższy niż trzy lata, traci swoją ważność. Okres ważności pozwolenia na budowę inwestycji celu publicznego wynosi cztery lata.

Etap 7 – Zakończenie budowy i uzyskanie pozwolenia na użytkowanie obiektu. W stosunku do obiektów, które tego wymagają (w decyzji pozwolenie na budowę jest wpisany ten obowiązek) przeprowadza się postępowanie administracyjne.

Według Niewiadomskiego (2009) „polski proces inwestycyjno-budowlany jest skomplikowany i długotrwały”. Bariery jego sprawnej realizacji są następujące:

- „- zaniechania w zakresie planowania przestrzennego i ingerencje urzędników w lokalizację poszczególnych inwestycji,
- niepewność co do możliwości, terminu, a także interpretacji przepisów przy uzyskaniu decyzji administracyjnych”.

Prawdziwymi utrudnieniami w stosowaniu prawa budowlanego są przepisy nie zezwalające na jakiegokolwiek odstępstwa od ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. To powoduje, że inwestorzy często są skazani na korzystanie z błędnie uchwalanych planów, a w przypadku ich braku – z decyzji o warunkach zabudowy w przypadku inwestycji wymagającej pozwolenia na budowę, co wiąże się z długotrwałym procesem uzyskiwania opinii, stanowisk i uzgodnień innych organów.

Najbardziej krytykowaną jest *Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*. Jak pisze Niewiadomski (2009), „studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego ma albo postać blankietową – skrajnie otwartą, albo jest sztywnym planem ogólnym w gminie. W obu przypadkach uniemożliwia to prowadzenie konsekwentnej, racjonalnej polityki przestrzennej”. Co prawda studium nie jest podstawą decyzji o warunkach zabudowy ani lokalizacji inwestycji celu publicznego, ale gminy znacznie utrudniają inwestorom uzyskanie tych decyzji, jeżeli nie są zgodne z tym dokumentem.

Powszechny brak planów miejscowych nakłada konieczność uzyskania decyzji o warunkach zabudowy, co wydłuża ten proces, w szczególności w miastach, nawet do kilku lat, doprowadzając do zakazu budowy. *Ustawa* w aktualnym brzmieniu nie określa żadnych terminów uchwalania planów, a dodatkowo nie zawiera standardów dotyczących uchwał w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Dlatego *Ustawa o planowaniu przestrzennym*, zawierająca tak niejasne i niemożliwe do jednoznacznego interpretowania przepisy, praktycznie uniemożliwia prawidłowe gospodarowanie przestrzenią, które jest podstawą ładu przestrzennego w zrównoważonym rozwoju.

Jak podaje Zakrzewska (2010), ustalenia co do wymagań ochrony środowiska w planowaniu przestrzennym, lokalizacji inwestycji są przedmiotem konfliktów interesów prywatnych z interesami publicznymi z powodu braku ich jasności i pewności w stosowaniu prawa.

Ochrona środowiska w procesie inwestycyjnym jest najbardziej widoczna w procedurach związanych z ocenami oddziaływania na środowisko (*Ustawa...* 2008); dotyczy to zarówno planów w przypadku tzw. prognoz, jak i ocen oddziaływania inwestycji na środowisko dla lokalizacji nowych przedsięwzięć. Oceny są przeprowadzane przy ustaleniu warunków zabudowy i zagospodarowania terenu dla inwestycji mogących istotnie oddziaływać na środowisko. Lista takich inwestycji znajduje się w *Rozporządzeniu Rady Ministrów z 9.11.2004*), które dzieli je na bardziej szkodliwe oraz mogące pogarszać stan środowiska. Niezależnie od tego w przypadku przedsięwzięcia mogącego istotnie oddziaływać na środowisko (z listy I czy II) w postępowaniu inwestycyjnym musi być zapewniony udział społeczeństwa. Jest prawie powszechną praktyką, że konsultacje społeczne są tylko formalnością, a często stają się wręcz formą nacisku na inwestorów w celu uzyskiwania przez protestujące niesolidne organizacje określonych korzyści.

Jednym z często nieegzekwowanych przepisów z zakresu ochrony środowiska jest art. 73 ust 1, który nakazuje uwzględniać przy ustalaniu warunków zabudowy nakazy, zakazy i ograniczenia zawarte w prawie o ochronie środowiska. Najczęściej wykonanie OOS jest traktowane jako samoistne zobowiązanie w takiej formie, aby spełniało określone prawem wymagania tylko co do zakresu i treści.

Innym powszechnym działaniem w ramach przepisów ochrony środowiska, które określają procedury Ocen oddziaływania na środowisko (4), jest wyznaczanie stref ochronnych i tworzenie planów specjalnych w sposób sztuczny, bez faktycznego przebadania stopnia i skali oddziaływania obiektu uciążliwego.

3. Zrównoważony rozwój

Według Kozłowskiego (2008), „koncepcja zrównoważonego rozwoju jest najszerszą, optymistyczną wizją przyszłości naszej cywilizacji”. Celem prezentowanego opracowania nie jest przypomnienie historii powstania tej koncepcji, ważniejsze jest bowiem praktyczne wprowadzenie tej idei w życie. Jest ono bezpośrednio uzależnione od powszechnego przyjęcia sposobu myślenia zgodnego z ideą zrównoważenia rozwoju ekonomicznego, społecznego i ekologicznego. Świadomość ekorozwoju musi objawić się w praktycznym działaniu większości społeczeństwa, czego bezwzględny warunkiem jest stworzenie dobrze skonstruowanego prawa, powszechnie i jednoznacznie stosowanego przez administrację na wszystkich szczeblach.

Podstawowymi instrumentami prawnymi stosowanymi w realizowaniu w Polsce idei ekorozwoju zdefiniowanego przez Borysa (1999) jako „rozwój zrównoważony, trwały i samopodtrzymujący” są: normy emisji i imisji zanieczyszczeń, normy określające zasady działalności gospodarczej, przepisy określające koncesje i pozwolenia dla różnych typów działalności, wszelkie przepisy nakazujące spełnianie wymogów środowiskowych, w szczególności w całym procesie

inwestycyjnym (od projektowania i budowy do utrzymania obiektów), jak też procedury formalno-prawne (decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzje lokalizacji inwestycji celu publicznego, oceny oddziaływania inwestycji na środowisko, decyzje pozwolenia na budowę). Zasady ekorozwoju są (powinny być) uwzględniane w całym procesie planowania i zagospodarowania przestrzennego, tj. we wszelkiego rodzaju studiach, planach zagospodarowania przestrzennego, koncepcjach i strategiach rozwojowych. Powyższe instrumenty służące spełnianiu wymogów środowiskowych powinny być znane i stosowane w szczególności przez administrację samorządową, która najczęściej styka się ze skutkami wprowadzania zasad zrównoważonego rozwoju w życie. Wszystkie te założenia zależą od stanu świadomości ekologicznej.

Podsumowanie

Autor prezentowanego opracowania uważa, że szanse wprowadzania zrównoważonego rozwoju, a tym samym polityki ekologicznej państwa, są uzależnione od powszechnej edukacji oraz usprawnienia prawa m.in. w zakresie procesu inwestycyjnego w kierunku jego uproszczenia i nadania mu jednoznacznej wymowy, zgodnie z wymaganiami Unii Europejskiej. W pełni zgadza się ze sformułowaniem Kozłowskiego (2008), że: „jeżeli chcemy dokonać zwrotu i realizować założenia rozwoju zrównoważonego, to konieczna jest zmiana światopoglądu i sposobu myślenia. Jest to możliwe tylko przez systematyczne uczenie młodego pokolenia myślenia holistycznego, globalnego i ekologicznego”.

Piątek (Piątek *et al.* 1997) z kolei postuluje: „traktowanie świadomości ekologicznej, a także społecznej jako wezwanie dla procesu edukacyjnego, od rodziny poczynając – poprzez szkołę, środki masowego przekazu, pracę zawodową – po wybory dokonywane w życiu człowieka dorosłego i dojrzałego”.

Do tych głosów dołącza się stanowisko Niewiadomskiego (2009), który jednoznacznie stwierdza: „stan polskiego prawa regulującego proces inwestycyjno-budowlany osiągnął poziom krytyczny. Preregulowanie tej sfery [...], brak elementarnej stabilności prawa, daleko idąca jego dezintegracja, nadmierny uniformizm, fatalna technika legislacyjna, znaczny stopień represyjności przyjmowanych rozwiązań i brak mechanizmów prorozwojowych to podstawowe wady polskiego procesu inwestycyjnego” Jednocześnie Niewiadomski daje propozycje zmian tego procesu, wprowadzając „Kodeks budowlany”, który:

- [...] zawierałby nowe rozwiązania oparte na prawie własności, zasadzie wolności budowlanej;
- u jego podstaw powinno leżeć zastępowanie wszędzie, gdzie jest to możliwe, władczych działań państwa mechanizmami ekonomicznymi;
- zmiany powinny iść w kierunku istotnej deregulacji procesu inwestycyjno-budowlanego;
- powinna nastąpić zmiana charakteru kontroli działań inwestora z kontroli prewencyjnej na następczą;
- powinna się zmienić rola i miejsce administracji publicznej w procesie inwestycyjnym;
- w nowych rozwiązaniach należy zrezygnować z charakterystycznych przepisów uniformizacji prawa, wskazując na szczególne rozwiązania w zakresie gospodarowania przestrzenią na obszarach o szczególnych cechach (aglomeracje) oraz w zakresie lokalizacji inwestycji

o szczególnym znaczeniu (cel publiczny) lub szczególnych cechach techniczno-przestrzennych (inwestycje liniowe);

- powyższe rozwiązania powinny obejmować nowe wyzwania, np. rewitalizację zabudowy technicznie zdegradowanej czy partnerstwo publiczno-prawne;
- u podstaw nowych regulacji powinna leżeć kompleksowość i integralność regulacji prawnych dotyczących procesu inwestycyjnego[...].

Z narastaniem problemów, o których mowa powyżej, autor opracowania stykał się przez ostatnie 13 lat podczas pracy w Fundacji EkoFundusz i nadzorowania z ramienia tej Fundacji realizacji ponad 1600 wniosków inwestycyjnych związanych z przedsięwzięciami proekologicznymi.

Do tego należałoby dodać, że źródło problemów związanych z procesem inwestycyjnym jest ulokowane w procesie planistycznym i dlatego zgodnie z cytowanym już Niewiadomskim proces ten należy w szczególności wiązać z polityką przestrzenną państwa i wprowadzeniem powszechnie wiążącego na każdym szczeblu – od gminy, przez województwo, aż po kraj – planu przestrzennego zagospodarowania.

Należy zastanowić się, czy społeczeństwo chce powszechnej edukacji ekologicznej i przestrzennej, czy dojrzało do wprowadzenia jej w życie. Odpowiedź na pierwsze pytanie można uznać za pozytywną, natomiast na drugie – niestety nie, czego przykładem są szeroko znane sprawy takich inwestycji, jak budowa obwodnicy Augustowa, lokalizacja spalarni odpadów czy możliwość poszerzenia granic Białowieskiego Parku Narodowego. Dlatego też coraz większego znaczenia nabiera cytowane na początku pracy motto autorstwa Skolimowskiego (1993).

Literatura

- Borys T. (red.), 1999, *Wskaźniki Ekorozwoju*. Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok.
- Kozłowski S., 2008, *Zrównoważony rozwój – program na jutro*. Abrys, Poznań – Warszawa.
- Miejski Przewodnik Inwestora, Nowy Targ, 2006.
- Niewiadomski Z. (red.), 2009, *Prawna regulacja procesu inwestycyjno-budowlanego, uwarunkowania, bariery, perspektywy*. LexisNexis, Warszawa.
- Piątek B., Piątek F., Piątek W., 1997, *Ekorozwój i narzędzia jego realizacji*. Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok.
- Skolimowski H., 1993, *Filozofia żyjąca. Eko-filozofia jako drzewo życia*. Wyd. Pusty Obłok, Warszawa.
- Ustawa z 7 lipca 1994 r. – *Prawo budowlane* (tekst jednolity Dz.U. 2006 r. nr 156, poz. 1118 ze zm.).
- Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. – *Prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity Dz.U. 2008 r. nr 25, poz. 150 ze zm.).
- Ustawa z 27 marca 2003 r. o *planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U. nr 80, poz. 717 ze zm.).
- Ustawa z 3 października 2008 r. o *udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz.U. nr 199, poz. 1227 ze zm.).
- Zakrzewska M., 2010, *Ochrona środowiska w procesie inwestycyjno-budowlanym*. LexisNexis, Warszawa.